

Protocol lees- en spellingproblemen en dyslexie

Afspraken toetsmomenten: hoofdstuk 4

- Katholiek Onderwijs Enschede -
- De Regenboog Enschede -

November 2022

Inhoud

Inleiding	3
1. Preventie van leesproblemen	4
2. Signaleren	7
3. Interventies	12
4. Afspraken toetsmomenten	19
5. Voorwaarden vergoede dyslexiezorg	211
6. Dyslexie-onderzoek via het Steunpunt	23
Bijlagen	234

Inleiding

Achtergrondinformatie

Dit dyslexieprotocol van KOE bestaat uit zeven onderdelen (gebaseerd op *Protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2 (2019)*, van Druenen, M., Scheltinga, F., Wentink, H., Verhoeven, L., *de protocollen leesproblemen en dyslexie groep 3 (2011)*, *groep 4 (2011)* en *groep 5-8 (2011)* van Druenen, M., Verhoeven, L., en Wentink, H., *De Brede vakinhoudelijke richtlijn dyslexie*, het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 3.0 PDDb 3.0, NKD (2021) en Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2, 3 en 4 bij lees-/spellingproblemen en dyslexie versie 3.1 (2022)

- Preventie (groep 1 en 2)
- Signalering
- Interventie
- Afspraken (toetsen)
- Voorwaarden vergoede dyslexiezorg
- Dyslexie-onderzoek via het Steunpunt
- Bijlagen

Zie voor uitgebreide achtergrondinformatie de website van Dyslexie Centraal.

Gebruik

Dit protocol ondersteunt de scholen van KOE bij het voorkomen van leesproblemen en het signaleren en het inzetten van interventies bij leerlingen met lees- en/of spellingsproblemen en dyslexie.

Randvoorwaarden

- Bied alle leerlingen een compact en compleet basisprogramma; stimuleer een rijke lees- en schrijfmgeving.
- Stel voortdurend vast wat leerlingen al wel of niet kunnen; samenwerking tussen leerkracht, ouders en intern begeleider.
- Zorg dat alle leerlingen de noodzakelijke instructie krijgen; leerkracht is de uitvoerder van de lees- en spellinghulp.
- Bied leerlingen voldoende oefening en herhaling.
- Zorg ervoor dat leerlingen betrokken zijn bij wat ze leren.
- Te allen tijde kan advies worden gevraagd bij het Steunpunt.

1. Preventie van leesproblemen

Groep 1 en 2

Rijke leeromgeving ter voorkoming van leesproblemen

Aandacht voor taal in ruime zin is noodzakelijk voor preventie van latere leesproblemen. De rol van de leerkracht is hierbij van groot belang. De leerkracht volgt en stuurt de ontwikkeling van kinderen door voor te doen, te zorgen voor interactie, door doelgericht te werken en een passend taalaanbod in een rijke leeromgeving aan te bieden. Zo wordt de basis gelegd voor groep 3. Door de kinderen op een ongedwongen en plezierige manier kennis te laten maken met gesproken en geschreven taal kan de mondelinge taal en geletterdheid bevorderd worden bij kleuters. Hieronder volgen de succescriteria per (taal)domein ter voorkoming van leesproblemen (zie hoofdstuk 4 Protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2);

Leerkracht centraal

De leerkracht heeft een belangrijke, niet te onderschatten voorbeeldrol bij de taalontwikkeling van kinderen. De rijkdom en de kwaliteit van het taalaanbod en de interactie zijn een belangrijke stimulans om te praten en de taal te ontdekken. De leerkracht heeft kennis van de gemiddelde taalontwikkeling van jonge kinderen. De leerkracht herkent signalen die op een verhoogd risico duiden.

- Eén à twee keer per dag voorlezen.
- Schrijven in het bijzijn van de kinderen en regelmatig hardop zeggen wat je opschrijft.
- Toepassen van directe instructie, ik doe voor, kinderen doen het samen met mij, kinderen doen het samen, de kinderen doen het zelf.
- Taal gebruiken die kinderen uitdaagt, de taal is niet te moeilijk maar zeker ook niet te eenvoudig.
- Kleuters die moeite hebben met de taal: visueel maken van handelingen en woorden die benoemd worden (concreet materiaal, uitbeelden). Daarnaast kinderen blijven aanmoedigen de taal actief te gebruiken.
- Bewust inzetten van de verschillende interactievaardigheden tijdens gesprekken met de kinderen in de groep (Zie protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2 blz. 67 en 68, interactievaardigheden).

Spoken en luisteren

Gestructureerd vertellen en goed kunnen luisteren zijn belangrijke vaardigheden, mede in het licht van preventie van leesproblemen.

- Expliciete feedback geven op het taalgebruik van de kinderen, bijvoorbeeld wanneer een kind zich in een woord vergist.
- Impliciete feedback geven op het taalgebruik van kinderen. Bijvoorbeeld als een kind een vormfout maakt, zoals vergissing bij de uitspraak, woord vormen en de zinsbouw.
- Gebruik maken van coöperatieve werkvormen om kinderen meer spreektijd te geven.
- Stimuleren van de kleuters om ook complexe cognitieve taalfuncties in te zetten.
- Naast vragen stellen, prikkelende beweringen en luisterresponsen gebruiken en stiltes laten vallen.

Verhaaloriëntatie en verhaalbegrip

Voorlezen is belangrijk voor de taal-, luister-, en leesontwikkeling.

- Herhaald voorlezen van verhalen.
- Gebruik maken van digitale prentenboeken, die met zorg en passend zijn uitgekozen.
- Met de kinderen praten over het verhaal in het boek, zonder dat dit ten koste gaat van de verhaallijn.
- Kinderen het verhaal na laten spelen en navertellen en daarbij de ondersteuning afbouwen.
- Regelmatig kort aandacht besteden, bij de introductie van een nieuw boek, aan enkele leesbegrippen zoals 'kaft' en 'titel'.
- Af en toe mee wijzen met het voorlezen.

Woordenschat

Er is een sterke relatie tussen woordenschat en algemeen taalbegrip. Daarmee is woordenschat belangrijk voor schoolsucces.

- Het gebruiken van fysieke en grafische modellen (woordenstarter, woordentrap, verzamelcirkels) als middel om te werken aan een beter woordbegrip.
- Aandacht besteden aan woorden die bij elkaar horen, zowel qua betekenis als vorm. Aandacht besteden aan betekenis en klank om woorden die auditief op elkaar lijken samen aan te leren en aandacht te besteden aan kleine klankverschillen.
- Impliciet en expliciet aandacht besteden aan woorden.
- Het gebruiken van academische taal en schooltaalwoorden.
- Bij meertalige kinderen die moeite hebben met het Nederlands expliciet aandacht besteden aan functiewoorden (lidwoorden, telwoorden, voorzetsels, voornaamwoorden).

Functioneel schrijven en lezen

Het schrijven van woorden draagt bij aan het analyseren van woorden en zelfgestuurd leren.

- Gesproken en geschreven taal combineren. Veel schrijven in het bijzijn van de kinderen en daarbij uitspreken wat er wordt opgeschreven.
- Ruimte geven aan de kinderen om zelf te experimenteren met de letter-klankkoppeling.

Taalbewustzijn en alfabetisch principe

Naast aandacht voor de inhoudelijke aspecten van taal ('Wat betekent dat woord?'), is er in het kleuteronderwijs ook aandacht voor de vormaspecten ('Hoe zit het woord in elkaar?').

- Door rijmactiviteiten groeit het taalbewustzijn, rijmen is géén sterke voorspeller voor het leren lezen.
- Oefenen op het gebied van fonologisch bewustzijn, opklimmend in moeilijkheidsgraad.
- Aandacht besteden aan rijmen, auditieve analyse en - synthese.
- Het auditieve aanbod van klanken en woorden wordt gecombineerd met het geschreven woordbeeld.
- Er wordt vanuit een betekenisvolle context geoefend met klanken en letters.
- In groep 2 de letters aanbieden die in groep 3 het eerste aanbod komen, zodat ze een goede leesstart maken.
- Frequent aanbod en veel herhaling is nodig om kinderen te laten wennen aan de abstracte symbolen van letters.
- Kinderen die nog weinig interesse tonen in geschreven taal en nog een beperkt aantal letters kennen stimuleren middels visuele materialen, stempels, magnetische letters, tablet, computer, plastic letters, schuurpapier letters en letterplaten.
- Via tactiele ervaringen (motorische inprenting) kan de klankteken koppeling worden gestimuleerd (bijvoorbeeld: schrijven in schelpenzand).
- De letters worden multi-sensorieel aangeboden.

2. Signaleren

N.B. Onderstaande signalen zijn mogelijke signalen en zijn niet op elke leerling van toepassing. Het is belangrijk om naast deze signalen ook op de resultaten van (niet-) methodegebonden toetsen te letten!

Groep	Signalen
Groep 1 en 2	Bij kleuters in groep 1 en 2 van de basisschool is het belangrijk dat de leerkracht let op signalen van uitblijvende interesse in letters en woorden. <i>Genetische factoren</i> • Dyslexie komt voor in de familie <i>Gehoörproblemen</i> • Alert op zijn, kan een taalachterstand veroorzaken <i>Spraak- en taalontwikkeling</i> • De kleuter heeft een vertraagde spraak-/taalontwikkeling; mogelijk is bij hem een taalontwikkelingsstoornis vastgesteld. ○ Moeite met uitspraak klanken ○ Moeite met vormen van goede zinnen ○ Kleine woordenschat <i>Fonologisch en fonemisch bewustzijn</i> • Moeite met hakken van een woord in losse klanken, bijvoorbeeld /boek/ naar /b/ /oe/ /k/ • Moeite met samenvoegen van losse klanken tot een woord, bijvoorbeeld het plakken van /b/ /oe/ /k/ tot /boek/ • Moeite met weglaten van klanken in een woord, bijvoorbeeld het weglaten van de /r/ in /broek/, je houdt /boek/ over • Moeite met het herkennen van een klank in een woord <i>Actieve letterkennis</i> • Moeite met het onthouden van letter-klankkoppelingen <i>Benoemsnelheid</i> • De kleuter heeft problemen met het snel kunnen ophalen van informatie (benoemsnelheid). <i>Non-woord repetitie</i> • Moeite om niet bestaande woorden na te zeggen <i>Thuisituatie</i> • Thuis wordt niet veel (voor)gelezen. • De kleuter beheerst het Nederlands onvoldoende als gevolg van meertaligheid. Er zijn daarnaast ook nog factoren te benoemen die op basis van ervaringen van leerkrachten naar voren komen: • Moeite met het begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten • Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen • Moeite met het opnoemen van dagen van de week • Moeite met het ordenen van objecten • Moeite om op woorden te komen

	• Weinig interesse in letters of op geen enkele manier met taal bezig zijn
Groep 3	• lang spellend lezen of vroeg radend lezen • moeite met aandacht voor verbale informatie • moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, ba en da, met ritme, klemtoon en de betekenis van woorden • moeite om verschil te zien tussen bijvoorbeeld p en q, b en d, en met volgorde in woorden (zodat omkeringen en weglatingen het gevolg zijn) • moeite met het inprenten van reeksen (bijv. tafels), met het onthouden van woordcombinaties, uitdrukkingen en gezegdes • lage scores vanaf kern 1 • lage scores op de controletaken fonemisch bewustzijn • onvoldoende letterkennis • correct lezen van lidwoorden + korte woorden met veel medeklinkers
Groep 4	• een hekel aan hardop lezen • lang spellend lezen • veel radend lezen • vaak struikelen bij het lezen • vaak een woord overslaan • delen van woorden weglaten • woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen • een groeiend verschil tussen het leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen • moeite met het onthouden van willekeurige reeksen als tafels, de maanden van het jaar enz.
Groep 5 t/m groep 8	• de leerling heeft moeite met het onthouden van (lange) gesproken instructies • de leerling kan snel afdwalen wanneer veel verbale informatie wordt gegeven • de leerling ervaart woordvindingsproblemen • problemen met het automatiseren van kennis ook bij andere vakken. Bijvoorbeeld bij het leren automatiseren van optellen, aftrekken en de tafels bij rekenen, topografie a) bij hardop lezen valt op dat de leerling: • te traag leest • veel spellend leest • veel fouten maakt door het raden van woorden • een grote weerstand en/of faalangst tegen leesbeurten ontwikkelt b) bij de spelling valt op dat de leerling: • veel spellingsfouten maakt bij vrije schrijfoopdrachten • vaak fonetisch spelt (letterlijk opschrijft wat hij hoort) • de spellingsregels slecht onthoudt • zichzelf niet of nauwelijks corrigeert

- c) bij het **schrijven** valt op dat de leerling:
- een traag schrijftempo heeft
 - vaak een onleesbaar schrift heeft met veel doorhalingen (hoeft niet door een motorisch probleem te komen)
- d) bij het **snel benoemen** valt op dat de leerling:
- problemen heeft met het onthouden van namen of het ophalen van namen uit het geheugen, bijvoorbeeld bij vakken als geschiedenis en topografie.

Signaleringsinstrumenten

Zie www.dyslexiecentraal.nl voor bruikbare instrumenten

Groep	Signaleringsinstrument
Groep 1 en 2	<i>Observatie van kleuters</i> Om zicht te krijgen op de brede taalontwikkeling van kleuters maak je gebruik van het observatie-instrument dat binnen de school aanwezig is. Om een volledig beeld te krijgen van de taalontwikkeling bij kleuters worden de observaties ingedeeld in de volgende taaldomeinen: • Spreken en luisteren • Verhaaloriëntatie en verhaalbegrip • Woordenschat • Functioneel schrijven en lezen • Taalbewustzijn en alfabetisch principe Indien het schooleigen observatie-instrument bovenstaande domeinen onvoldoende in beeld brengt, kan gebruik worden gemaakt van de <i>Signaleringslijst voor kleuters 2.0</i> (Bijlage 2). Daarnaast zijn de volgende kleutertaken toegevoegd voor groep 2 als de genormeerde toetsen voor auditieve analyse, auditieve synthese en benoemsnelheid niet beschikbaar zijn (zie bijlage 3 boek Protocol Preventie van leesproblemen groep 1 en 2 en te downloaden op www.expertisecentrumnederlands.nl). Dit betreffen de taken auditieve analyse voor kleuters, auditieve synthese voor kleuters, letters benoemen voor kleuters, kleuren benoemen voor kleuter en spontane spelling voor kleuters. Let op: wanneer leerlingen nog niet alle letters en cijfers kennen, maak dan gebruik van de taak 'kleuren benoemen voor kleuters' om de benoemsnelheid van kleuters te observeren. Het vlot en automatisch ophalen van de letters en cijfers is niet mogelijk, wanneer ze de letters en cijfers niet kennen.
Groep 3	De leerkracht moet periodiek (rond de herfstvakantie, rond februari, eind maart en juni) diverse onderdelen van de leesontwikkeling <u>toetsen</u>. De volgende vaardigheden worden getoetst: • Auditieve vaardigheden: analyseren hoe een woord klinkt en weer samenvoegen van klanken tot een woord ('hakken' en 'plakken') • AVI - Technisch lezen / tekstniveau (januari, juni) • MT - Het woordniveau (januari, juni)

	• Spelling (januari, juni) • Herfstsignalering Daarnaast kan de leerkracht de werkhouding, taakuitoefening en concentratie van de leerling observeren. De houding en manier van werken kan ook duiden op problemen.
Groep 4 t/m 8	<i>Toetsmomenten.</i> De volgende toetsen worden afgenomen <i>vanaf groep 4 tot en met groep 8</i>: • Auditieve vaardigheden: analyseren hoe een woord klinkt en weer samenvoegen van klanken tot een woord ('hakken' en 'plakken') • Technisch lezen / tekstniveau (oktober, januari, maart, juni) • DMT - Het woordniveau (alle leerlingen worden twee keer per jaar getoetst. Bij de kinderen die uitvallen neem je ook de tussentoetsen af rond november en april) • Spelling (januari, juni) • Begrijpend lezen (E4 nulmeting en vanaf groep 5 januari en juni). • De leerkracht kan door middel van deze toetsen vroeg genoeg zien of een leerling een achterstand oploopt. Zit de score van het leerling herhaaldelijk op IV-, V- of Vmin- niveau van het leerlingvolgsysteem, dan moet actie worden ondernomen. Zie Interventies. • Krijgt een leerling begeleiding bij lezen en spellen, dan kan de leerkracht met behulp van de toetsen zien of deze begeleiding werkt. De handelingsplannen kunnen daarna bijgesteld worden. <i>Observatie vanaf groep 4 tot en met groep 8</i> Naast het toetsen is het belangrijk dat de leerkracht goed observeert hoe een leerling een lees- of spellingtaak uitvoert. Het maakt voor de begeleiding bijvoorbeeld verschil of een leerling een woord of zin hardnekkig spellend blijft lezen of juist radend leest. Door een goede observatie van het lezen, krijgt de leerkracht ook informatie over werkhouding, lees- en schrijfmotivatie, concentratie, organisatie en planning van werk van een leerling. Tegelijkertijd biedt het een mogelijkheid de emotionele reactie op de lees- en spellingproblemen in de gaten te houden. 1) Hanteren van leesstrategieën • Als de leerling spelt, doet hij dat hoorbaar of verinnerlijkt? • Als de leerling raadt, doet hij dat op basis van de context (rekening houdend met de zin) of blindelings? • Maakt de leerling gebruik van lettercombinaties? 2) De leessnelheid • Hoe is de leessnelheid vergeleken met groepsgenoten? • Begint de leerling regelmatig opnieuw met lezen? • Herhaalt de leerling vaak woorden? 3) Het gebruik van de contextinformatie (informatie uit de zin of de tekst) • Maakt de leerling gebruik van de zincontext bij het lezen van zinnen?

- Maakt de leerling gebruik van illustraties?
- 4) Problemen met het **lezen van bepaalde woorden**
 - Heeft de leerling problemen met het lezen van bepaalde woorden? Zo ja, welke soorten woorden zijn dat? Veel zwakke lezers hebben problemen met het lezen van meerlettergrepige woorden en met woorden die voor- of achteraan drie medeklinkers hebben.
- 5) De **uitspraak**
 - Hoe is de uitspraak tijdens het hardop lezen? Er moet onderscheid gemaakt worden tussen uitspraakfouten en leesfouten!
- 6) **Woordenschat**
 - Hoe is de leeswoordenschat vergeleken met groepsgenoten?
- 7) **Begrijpend lezen**
 - Hoe is het leesbegrip vergeleken met groepsgenoten?
 - Hoe is de interpunctie (houdt de leerling rekening met leestekens?) en de zinsmelodie?
 - Vaak kun je aan de intonatie horen of de leerling begrijpt wat hij leest.
- 8) **Spellen**
 - Hoe is de spellingvaardigheid bij het schrijven van een verhaal?
 - Beheerst de leerling bepaalde klank-letterkoppelingen niet?
 - Beheerst de leerling bepaalde spellingregels niet?
- 9) **Metacognitieve vaardigheden** (*controle hebben over je eigen denken en leren en het kunnen corrigeren en sturen in de door jou gewenste richting*):
 - Corrigeert de leerling zelf fouten tijdens het hardop lezen?
- 10) **Leesmotivatie**
 - Hoe is de leesmotivatie van de leerling?

3. Interventies

Bij de aanpak van zorg- of risicoleerlingen met lees en/of spellingsproblemen is een viertal ondersteuningsniveaus met bijbehorende stappen te onderscheiden. Hierbij gaat het om gestapelde ondersteuning: bij het volgende niveau gaat ondersteuning van de eerdere niveaus door. In de Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2, 3 en 4 bij lees-/spellingproblemen en dyslexie – versie 3.0 staat uitgebreide informatie over wanneer welke ondersteuning ingezet dient te worden; Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2, 3 en 4 bij lees-/spellingproblemen en dyslexie | Dyslexie Centraal

Ondersteuningsniveau	Stap	
Niveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in groepsverband	1	Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement
	2	Juist gebruik van effectieve methoden
	3	Gebruik leerlingvolgsysteem
Niveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de leerkracht	4	Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie en extra instructie in de klas
Niveau 3: Specifieke interventies die afgestemd zijn op hiaten, uitgevoerd en/of ondersteund door de lees- en spelling-specialist op school	5	Vaststellen leerlingen met lees- en/ of spellingproblemen en aanbieden specifieke interventie individueel of in kleine groepjes (intensieve, planmatige en doelgerichte begeleiding)
	6	Vaststellen van persistente achterstand en hardnekkigheid: vermoeden dyslexie
Niveau 4: Diagnostiek en behandeling door zorgaanbieder	7	Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek)
	8	Gespecialiseerde dyslexiebehandeling

Het toepassingsgebied van de richtlijn is gekaderd. NB: De signalering van lees- en/of spellingproblemen vindt echter ook al plaats binnen ondersteuningsniveau 1 en 2. De signalerings- en ondersteuningsactiviteiten binnen ondersteuningsniveau 3 sluiten hierop aan.

Aanpak voor onderbouw-middenbouw-bovenbouw

Als er problemen zijn met lezen en/of spellen, kan de leerkracht ingrijpen (interventie) met extra begeleiding en oefening. De hulp moet in een plan van aanpak worden uitgeschreven, waarin de school aangeeft welke doelen zij nastreeft en op welke termijnen en welke manier zij de middelen inzet om deze doelen te bereiken. Periodieke evaluatie is van belang.

Kenmerken van intensieve begeleiding bij lees- en/ of spellingproblemen vanuit het onderwijs (ondersteuningsniveau 3):

Structuurkenmerken:

- individueel of eventueel in kleine groepen (maximaal vier leerlingen);
- minimaal drie keer per week 20 minuten voor ten minste twee periodes van 10 tot 12 weken in een periode van een half jaar;
- taakgericht;
- systematisch;
- met expliciete ondersteuning.

Inhoudelijke kenmerken:

- herhaling en herhaald lezen;
- fonologische oriëntatie;
- oefenen op letter-/klank-, woord-, zins-, en tekstniveau;
- eerst goed, dan snel;
- aandacht voor woordstructuur;
- aandacht voor lees- en spellingmotivatie;
- gerichte feedback;
- aandacht voor generalisatie.

Groep	Aanpak
Groep 1 en 2	• Minstens een uur per dag expliciet en doelgericht werken aan taalactiviteiten. • Aandacht voor alle taaldomeinen (spreken en luisteren, verhaaloriëntatie en verhaalbegrip, woordenschat, functioneel schrijven en lezen, taalbewustzijn en alfabetische principe). • Voor kinderen met problemen op één of meer taaldomeinen of een taalachterstand kan het onderwijsaanbod op verschillende manieren worden geïntensiveerd. Intensiveren kan door meer tijd te besteden aan taal. De intensiteit van het aanbod wordt ook bepaald door de grootte van de groepjes waarin wordt gewerkt. • Toepassen van directe instructie, ik doe voor, kinderen doen het samen met mij, kinderen doen het samen, de kinderen doen het zelf. • Leerlingen die nog weinig interesse tonen in geschreven taal en nog een beperkt aantal letters kennen stimuleren middels visuele materialen, stempels, magnetische letters, tablet, computer, plastic letters, schuurpapieren letters en letterplaten. • In groep 2 de letters aanbieden die in groep 3 het eerste aan bod komen, zodat ze een goede leesstart maken. Juist de risico-leerlingen ook spelenderwijs in aanraking laten komen met de twee tekenklanken.

	• Via motorisch inslijpen kan de klankteken koppeling worden gestimuleerd (bijvoorbeeld: schrijven in schelpenzand). • De letters worden multisensorieel aangeboden. • Met het oog op preventie van leesproblemen zijn drie specifieke vaardigheden te onderscheiden die als sterkste voorspellers van de leesontwikkeling worden gezien. Deze hebben een signaalfunctie voor de latere leesvaardigheid (zie paragraaf 4.6 Protocol preventie van leesproblemen, voor aandachtspunten en adviezen bij taalbewustzijn en alfabetische principe). 1. fonemisch bewustzijn 2. Actieve letterkennis 3. Benoemsnelheid Naast aandacht voor alle taaldomeinen helpt specifieke aandacht voor fonemisch bewustzijn en letterkennis om kinderen een goede start in het leesonderwijs in groep 3 te geven. Kinderen die moeite hebben met fonemisch bewustzijn en het oppikken van de letters, eventueel in combinatie met problemen met de benoemsnelheid of een erfelijk risico worden preventieve interventies aangeboden. De volgende twee bewezen effectieve methodieken kunnen worden ingezet bij kinderen waarbij in de kleutergroep al zeer duidelijke aanwijzingen zijn voor een risico op leesproblemen. 1. Voorscotbenadering. Voor kleuters in de tweede helft groep 2, individueel of in groepjes van maximaal 5 kleuters. Uitgevoerd door de leerkracht of de leesspecialist. Kleuters krijgen een voorscot op de leesinstructie in groep 3. Ze oefenen op een motiverende en uitdagende wijze met letters, klanken en fonemisch bewustzijn. Ze worden gestimuleerd om zelf te experimenteren met schrijven. De voorscotbenadering bestaat uit drie fasen: identificatie van klanken, manipulatie van klanken en letters en klank- letterkoppeling aanleren (zie voor uitgebreide uitleg van de voorscotbenadering het Protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2, blz. 95). 2. Bouw! Voor kleuters uit groep 2 met een risico op leesproblemen. Uitgevoerd door een tutor (onderwijsassistent, ouder of leerling) altijd onder supervisie van een leerkracht of leesspecialist. Bouw! is een computergestuurd interventieprogramma. Het is ontwikkeld om kinderen preventief en vervolgens remediërend hulp aan te bieden in groep 2 tot en met groep 4. (Zie voor uitgebreide uitleg het Protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2, blz. 98).
Groep 3	1. Aanpak bij spellende lezers: • <i>Leerlingen die lang blijven spellen en veel fouten maken</i> De nadruk ligt op het aanleren van letters. Eventueel kunnen deze leerlingen een persoonlijk lettergroeiboek ontwerpen. • <i>Leerlingen die lang blijven spellen, maar nauwelijks fouten maken</i> De nadruk ligt op snelheid. Dit kan bijvoorbeeld geoefend worden met losse flitskaartjes of een computergestuurd flitsprogramma. Bij losse flitskaartjes worden moeilijke woorden op een kaartje geschreven en geprobeerd om deze na veel oefening steeds sneller te lezen. Voor leerlingen die erg gespannen zijn is de flitsmethode minder geschikt. Wellicht kunnen zij beter met wissel- of structuurrijtjes werken. • Belang is dat er als er geflitst wordt, deze woorden weer in een tekst terugkomen.

	• Veel ondersteuning bieden middels voor-koor-na lezen. Korte stukjes dat de leerling net daar ondersteuning aan heeft (dus niet hoeft te raden, maar het net niet uit het hoofd kan doen). 2. Aanpak bij radende lezers: • Bij radende lezers ligt de nadruk op het langzamer, maar nauwkeuriger leren lezen. Dit kan bevorderd worden door met de vinger te laten bijwijzen, moeilijke letters of lettercombinaties in de tekst te laten accentueren of met boekje en audiobandje tegelijk te laten lezen. • De radende lezers zullen het tempo pas mogen opvoeren als alle letters bekend zijn. Ze moeten het tempo stap-voor-stap leren opvoeren, om niet weer in de fout van de radende lezer te trappen. 3. Aanpak bij zwakke lezers: • De leestijd (door de leerkracht begeleide tijd) uitbreiden naar één uur per week. • Elke dag (vanaf kern 1, begin kern 2) verlengde instructie. • Zwakke lezers effectief en intensief instrueren met materialen uit de methode. • Letters/woorden flitsen. • Ralfi-lezen inzetten. • Inzetten remediërende materialen behorende bij de methode. • Inzet Bouw!
Groep 4	De leesinterventies zijn in groep 4 niet meer in zulke duidelijke stappen in te delen als in groep 3. In feite zijn de interventies in groep 4 een verdieping en verbreding van de interventies in groep 3. <u>Leesmotivatie is een belangrijk doel in groep 4</u>, omdat dit het moment is waarop leerlingen met hardnekkige leesproblemen moedeloos dreigen te worden. Ook in groep 4 kan elk toetsmoment de start zijn van behandeling en extra begeleiding van een leerling. Zijn er problemen met lezen en/of spellen, dan zal een handelingsplan opgesteld worden.
Groep 5 t/m groep 8	Extra begeleiding • Steeds weer oefenen van de leesvaardigheid (eerst correct, dan tempo) en de spelling (de decodeervaardigheden van het technisch lezen en het spellen). • Maken van stappenplannen waarmee de leerling de verschillende denkstappen bij het lezen en spellen beter kan onthouden. • Het vinden van oplossingen om het begrip van de tekst te bevorderen en te leren schrijven. De leerling moet uiteindelijk informatie kunnen halen uit teksten van bijvoorbeeld schoolboeken of tijdschriften, of een verhaal kunnen schrijven. De leerkracht zal proberen om de leerling met leesproblemen zoveel mogelijk strategieën aan te leren voor begrijpend lezen en tekstschrijven. Hulpmiddelen De leerling kan op school gebruik maken van hulpmiddelen (compensatie) of ontheffing (dispensatie) krijgen van bepaalde opdrachten. Binnen de KOE kunnen de leerlingen met (een vermoeden van) dyslexie gebruik maken van Read en Write. Elke school heeft een kwaliteitskaart Read en Write opgesteld. Daarnaast heeft elke school 1 of 2 aanjagers aangesteld. Alle informatie en benodigde materialen zijn te vinden op Sharepoint in de map Read

& Write.

Afspraken over het gebruik van hulpmiddelen

Het is wenselijk om de afspraken over het gebruik van hulpmiddelen, die met de leerling en zijn ouders zijn gemaakt, vast te leggen in ParnasSys.

Algemene aanpak voor leesproblemen

- Zorg dat de leerling succeservaringen op doet, zodat ze zich competent kan voelen.
- Ga na de groepsinstructie na of de leerling de instructie heeft begrepen en aan de slag kan met de opdrachten. Wanneer nodig bied je herinstructie of verlengde instructie aan.
- Het is belangrijk dat de leerling de technische leesvaardigheid blijft verbeteren en onderhouden. Dit kan door veel te lezen, ook in de vakanties.
- Het is niet wenselijk om zwakke lezers altijd hardop te laten lezen. Stillezen is veiliger, ontspannen en de technische leesfouten leiden minder af.
- Bied gerichte oefening van technisch lezen aan de instructietafel tot AVI Plus is bereikt (ook in gr 7 en 8).
- Geef dyslectische leerlingen geen onvoorbereide hardop leesbeurten in de groep. Geef de leerling de gelegenheid zich voor te bereiden.
- Een lidmaatschap van de bibliotheek is gratis en voor de leerling een goede mogelijkheid om veel leuke boeken te kunnen lezen.
- Stimuleer de leerling met zijn vinger bij te wijzen of een boekenlegger te gebruiken.
- Markeer de leestekens in de tekst, dat kan de leerling helpen meer op toon te gaan lezen, waardoor zijn tekstbegrip vooruit gaat.
- Voor dyslectische leerlingen is niet zo zeer het bereiken van een hoge leessnelheid van belang, als wel het bereiken van een grote mate van vloeiendheid tijdens tekstlezen. Vloeiendheid bevordert het begrip en dat is het uiteindelijke doel van lezen. Belangrijke aspecten bij vloeiend lezen: voorstructureren, apart oefenen van moeilijke woorden en herhaald lezen.
- Laat een leerling niet zwoegen op een moeilijk woord, help hem/haar door het woord visueel te structureren of het eerste woorddeel voor te zeggen.
- Gebruik de gelijkenis van een woord met een ander (voor de leerling bekend) woord.
- Ontleed een woord in logische woorddelen, zoals lettergrepen, morfemen en clusters.
- Maak gebruik van de context waarin het woord voorkomt, zoals de zin, de tekst, de illustraties.
- Maak gebruik van woordgroepen, dit bevordert de leesvloeiendheid.

Aanleren en automatiseren van leesstrategieën:

- Moeilijke woorden in een tekst visueel voor te structureren, voordat de leerling gaat lezen. Dit kan bijvoorbeeld door bepaalde lettergroepen te markeren of te werken met lettergreepboogjes.
- Beperk je in het aantal leesstrategieën dat je een leerling aanleert, zodat de tekst overzichtelijk blijft.
- Herhaling van gemarkeerde teksten tijdens vrije leesmomenten of thuis bevordert automatisering van het leesproces.
- Overschrijven van moeilijke woorden bevordert tevens de automatisering.
- De leerling moet veel 'leeskilometers' maken.

Vergroten van de leeservaring:

- Zorg voor een breed assortiment aan boeken.
- Geef zwakkere lezers een leesmaatje.
- Tutorlezen stimuleert het leesplezier.
- Een leuke en effectieve manier van herhaald lezen is voorlezen aan een voorleesvriendje in de onderbouw.
- Zoek teksten / boeken over thema's die de leerling interesseren om het leesplezier te bevorderen.

- Lees veel voor uit boeken op leeftijdsniveau waardoor hij/zij in aanraking komt met boekentaal en zijn/haar woordenschat kan vergroten.
- Stimuleer het zelfstandig lezen door de eerste hoofdstukken van een spannend boek voor te lezen.
- Inzetten van luisterboeken (bijvoorbeeld via Yoleo) en boeken van het makkelijk lezenplein.
- Ouders stimuleren thuis veel voor te lezen.

Remediërende software:

- Voor het oefenen van bepaalde leesvaardigheden, zoals het automatiseren van specifieke grafeem- foneemkoppelingen of woordstructuren.
- Leerling kan zonder directe hulp van anderen oefenen.
- Computer geeft onmiddellijk feedback.
- Computers weten de aandacht van de leerlingen die snel afgeleid zijn vast te houden
- Digitale oefenprogramma's kunnen thuis ingezet worden.
- Computerinstructie is motiverend en geduldig.

Verder is van belang om ervoor te zorgen dat de ontwikkeling van de woord- en wereldkennis van de leerling niet al te zeer wordt belemmerd door de problemen met technisch lezen. Er zijn meerdere manieren mogelijk om te zorgen voor een goede, aangepaste wijze van informatievoorziening, bijvoorbeeld bij de zaakvakken. Er kan onder andere gedacht worden aan:

- pré-teaching: het vooraf bespreken van de essenties van ieder hoofdstuk en het leggen van verbanden met andere kennis(gebieden).
- het (laten) maken van samenvattingen per hoofdstuk om die thuis te bespreken en te bestuderen.
- werken met een 'leesmaatje' in de schoolsituatie, bij die vakken waarbij veel gelezen moet worden.
- het aanbieden van de mogelijkheid om al luisterend de vakinhoudelijke informatie tot zich te nemen.
- het aanleren van begrijpend leesstrategieën gericht op het achterhalen van betekenissen van woorden in de context.

Aanpak spellen groep 4 t/m groep 8

Algemene aandachtspunten bij spellen:

- Geef instructie in en geleide inoefening van spellingscategorieën, spellingsregels, spellingpatronen en het correct toepassen van interpunctie.
- Spellingonderwijs moet vooral auditief zijn. Dit wel visueel ondersteunen.
- Blijf voortdurend aandacht besteden aan belangrijke regels binnen onze spelling zoals verlengingsregel eind –d en –t, regels voor open lettergreep en verdubbeling medeklinker.
- Spreek af op welke spellingregels je let bij schrijfproducten.
- Spreek af wanneer je alleen op de inhoud let en wanneer ook op de spelling.
- Laat de leerling een op maat gesneden stappenplan, dat zij samen met de leerkracht hebben opgesteld, gebruiken om hun werk te verbeteren. Het stappenplan biedt de leerling steun bij het zelf nakijken van het werk. Het zelf nakijken van het werk zonder een vorm van ondersteuning heeft minder zin, omdat de leerling de fouten niet 'ziet'.

Spellingscategorieën:

- Bied een systematische aanpak om de verschillende categorieën in te slijpen.
- Behandel bij voorkeur slechts één spellingprobleem per les.

- Herhaal eerder behandelde categorieën regelmatig. Leer de leerling manieren aan om te herhalen.

Strategieën:

- Bied expliciete instructie met betrekking tot luisterwoorden, regelwoorden en weetwoorden.
- Oefen de strategieën per woordsoort in: Zeg een woord hardop. De leerling zegt het woord na. Laat de leerling benoemen wat voor soort woord het is, wat er moeilijk is aan dit woord en wat ze hierover geleerd heeft. Daarna het woord opschrijven.
- Besteed veel aandacht aan het goed luisteren naar woorden en het herkennen van klankgroepen.
- Weetwoorden zijn woorden die als het ware ingeprent worden. Weetwoorden kunnen goed geoefend worden volgens de aanpak 'BLOON'. Bekijken, Lezen, Omdraaien (of afdekken), Opschrijven en Nakijken (N.B. BLOON is géén geschikte methodiek voor regelwoorden of luisterwoorden).
- Oefenen op de computer a.d.h.v. software van de methode of een alternatief spellingprogramma zoals Dexlex

Dictees (leerkrachtafhankelijk; indien nodig/wenselijk afstemmen met intern begeleider):

- Geef aangepaste dictees. Beperk het woordpakket: 10-15 woorden is genoeg.
Maak eventueel een audio-opname van het dictee zodat de leerling dit tijdens het klassikaal dictee kan maken met de koptelefoon op. Het gaat dan ook niet te snel; de leerling kan terugspoelen. Als leerlingen wel in staat zijn om mee te doen met het klassikaal dictee, laat de leerling dan de dagen voorafgaand aan het dictee de woorden alvast oefenen op de computer.
- Laat de dictees en ander schriftelijk werk maken op de computer, met spellingcontrole.
- Zorg voor een aangepaste beoordeling van schriftelijk werk. Maak onderscheid tussen inhoudelijke fouten en spellingfouten.

Hulpmiddelen:

- Om de leerling te ondersteunen op het gebied van spelling, zou een spellingskaart ingezet kunnen worden met alle spellingsregels en wanneer ze deze moet toepassen.
- Stimuleer het gebruik van de spellingregels door ze op een spellingkaart te schrijven of te typen, die de leerling op zijn tafel kan leggen tijdens schrijfactiviteiten.
- Maak vanaf groep 5 al gebruik van ondersteunende en of compenserende software.
- Voor het schrijven van verslagen of stel opdrachten, kun je de leerling gebruik laten maken van de computer (m.b.v. Read en Write).

4. Afspraken toetsmomenten

Scholen maken soms bewust de keuze om toch hulpmiddelen of aanpassingen toe te staan, hoewel de toets daardoor niet meer echt meet waarvoor deze bedoeld is. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, mits school zich realiseert dat de resultaten van deze leerling op de toets geen valide en betrouwbare meting meer zijn van de betreffende vaardigheid. Het is van belang dat school dit goed vastlegt én duidelijk communiceert naar ouders, behandelaars of een nieuwe school waar een leerling naartoe gaat. Zo weten zij bijvoorbeeld dat 'de vaardigheid in begrijpend lezen van de leerling vergelijkbaar is met die van zijn groepsgenoten mits de teksten worden voorgelezen.' Indien er wordt afgeweken staat op de website www.dyslexiecentraal.nl de meest actuele informatie omtrent toetsmomenten.

Op de Regenboog hanteren we de afspraken rondom toetsmomenten zoals stichting KOE deze heeft voorgeschreven.

Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen

Hulpmiddelen:

- Auditieve ondersteuning vanuit de toetsaanbieder.
- Read en Write inzetten
- Een afdekblad
- Een markeerstift

Aanpassingen:

- Algemeen
 - Extra afnametijd (met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen).
 - Toets in meerdere delen afnemen (met uitzondering van de toetsen op gebied van technisch lezen).
 - Vergroten van de teksten van A4 naar A3. Bied leesteksten in een helder lettertype (bijv. Arial) en met een behoorlijke lettergrootte (minimaal pitch 12, liever nog pitch 14) aan;
 - Laat de leerling de toets in een aparte, rustige ruimte maken
- Begrijpend lezen
 - Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde 'toetsen op maat'. Daarmee zorgt men ervoor dat de leerling met (vermoeden van) dyslexie niet een te moeilijke toets hoeft te maken én dat school van die leerling nauwkeurige toetsresultaten krijgt. Wanneer er wordt getoetst op maat is het wenselijk om dit vast te leggen in ParnasSys (indien er sprake is van een eigen leerlijn in het OPP).
 - Een leerling met (een vermoeden van) dyslexie mag voorafgaand aan de toetsafname de teksten zelf alvast door lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen. De betreffende leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten mogen uiteraard niet worden nabesproken.
 - Dubbel toetsen als het geen goed beeld geeft. Je wilt wel meten of je onderwijs ertoe doet. Het voorstel is altijd eerst zelf laten maken met de aanpassingen (extra tijd/ eerst zelf lezen). Als deze score heel laag is dan eventueel voorlezen middels Read en Write als het kind hiermee oefent.

- Door naast Begrijpend Lezen ook de toets Begrijpend luisteren af te nemen krijg je ook inzicht in het tekstbegrip van de leerling. Dan kun je de nagaan of een leerling die moeite heeft met technisch lezen ook moeite heeft met het begrijpen van de teksten.
- Als de afnamewijze van de toets of de normering wordt aangepast, dan kan dit invloed hebben op de betekenis en de vergelijkbaarheid van de toetsscore. Daarom wordt in principe geadviseerd om voor alle leerlingen dezelfde, voorgeschreven afnamewijze aan te houden. Echter zijn er uitzonderingen mogelijk. In sommige gevallen kan het zinnig of zelfs noodzakelijk zijn om een toets onder aangepaste condities af te nemen. In dit protocol hebben we het over leerlingen met een vermoeden van of vastgestelde dyslexie die in het onderwijs ook al gebruikmaken van voorleessoftware of andere aanpassingen en die onvoldoende in staat zijn een tekst zelfstandig technisch te doorgronden. Bij leerlingen kan de technische leesvaardigheid zo zwak zijn, dat dit de score op een toets voor begrijpend lezen volledig bepaalt. Deze score is daarmee niet meer informatief, de toets meet in dat geval ook niet wat hij moet meten nl. het concept 'begrijpend lezen van tekst'. Ook in vergelijking met de normgroep levert in dat geval niet meer informatie op, omdat de leerling blijvend in de laagste normgroep scoort. Bij de inzet van Read en Write of een andere voorleesfunctie is het van belang dat school zich realiseert dat de resultaten van deze leerling op de toets een minder valide en betrouwbare meting zijn van de betreffende vaardigheid. Het is tevens van belang dat school dit goed vastlegt met een goede onderbouwing waarom er wordt afgeweken (ParnasSys en indien opgesteld OPP) én dit duidelijk communiceert naar ouders, behandelaars of een nieuwe school waar een leerling naartoe gaat. Zo weten zij bijvoorbeeld dat 'de vaardigheid in begrijpend lezen van de leerling vergelijkbaar is met die van zijn groepsgenoten mits de teksten worden voorgelezen.' Daarnaast is het van belang om de afspraken op te nemen in de ondersteuningsprofielen van de school. De desbetreffende leerling is bekend met het programma en dit is frequent ingezet (om zo de leerontwikkeling te kunnen meten). Een aangepaste toetsafname levert weliswaar geen normgerelateerde informatie op maar geeft wel mogelijk zicht op individuele voortgang van de leerling ten opzichte van het eigen niveau bij een eerdere toetsafname. Aangepast toetsen kan ook zicht geven op het effect van de aanpassing en duidelijk maken waartoe de leerling met hulp van de aanpassing wel in staat is.

5. Voorwaarden vergoede dyslexiezorg

Ernstige Dyslexie (ED) kan gezien worden als een behandelindicatie in Nederland in het kader van dyslexiezorg vanuit de Jeugdwet. Bij jeugdigen met ED is er sprake van een dusdanige lees- (en spelling) problematiek, dat de schoolcarrière en het latere functioneren in de maatschappij ernstig verstoord wordt en gespecialiseerde jeugdhulp geïndiceerd is (ondersteuningsniveau 4).

- Leeftijd: Het is geldend voor kinderen in de leeftijd van de basisschool (groep 3 t/m 8).
- De school heeft gedurende 10-12 maanden, 3x per week 20 minuten extra leesbegeleiding individueel of in kleine groepjes (max. 4 leerlingen) geboden. Specifiek afgestemd op het niveau/ en of de hiaten in de ontwikkeling van de desbetreffende leerling.
- Er moet sprake zijn van ernstige woordleesproblemen: kinderen moeten op 3 opeenvolgende hoofdmeetmomenten voor woordlezen een V-(min)-score of E-score behalen (laagste 10% normgroep). Daarnaast kan er ook sprake zijn van een (ernstig) spellingprobleem, maar voor de criteria voor doorverwijzing is een ernstig leesprobleem een noodzakelijke voorwaarde. Informatie over de spellingontwikkeling en -ondersteuning worden wel altijd aangeleverd bij doorverwijzing, omdat het belangrijk is dat de zorgverlener deze informatie mee kan nemen in het diagnostisch onderzoek en bij de eventuele behandeling.
- Een kind komt voor vergoede diagnostiek en eventueel behandeling in aanmerking als blijkt dat er geen belemmerende kindfactoren aanwezig zijn voor de uitvoerbaarheid.

Een volledig leerlingdossier bevat:

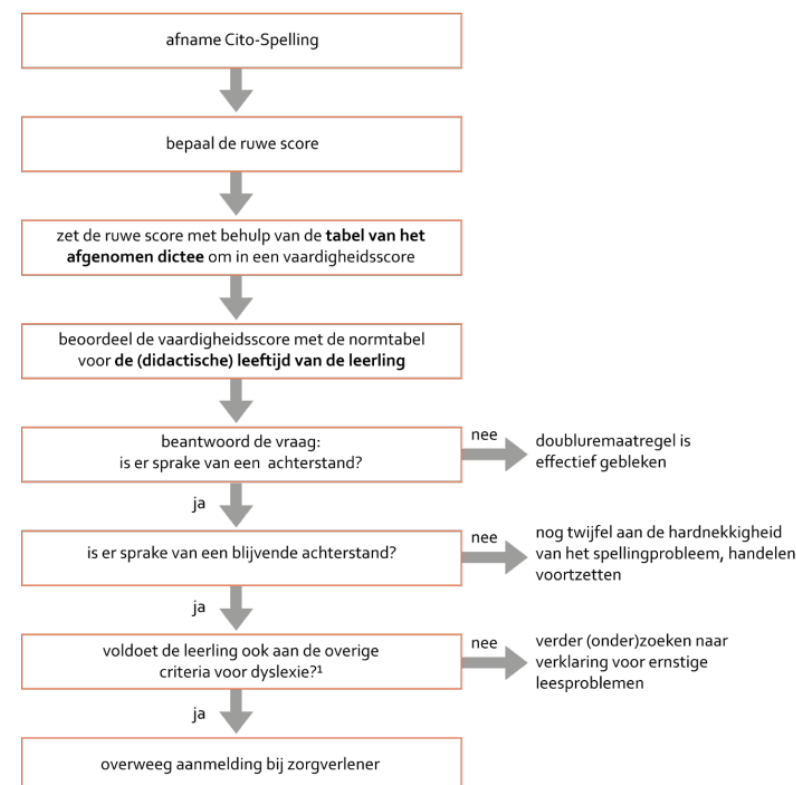
- een beschrijving van de lees- en of spellingproblemen;
- de duur, inhoud en resultaten van de extra begeleiding door de school;
- onderbouwing van het vermoeden van dyslexie met argumenten.

Richtlijn omgaan met doublures bij de screening voor toegang tot specialistische dyslexiezorg:

3.1 Flowchart lezen

3.3 Flowchart spelling

Zie link voor meer informatie; [Richtlijn omgaan met doublures bij de screening voor toegang tot specialistische dyslexiezorg](#) | Dyslexie Centraal

6. Onderzoek naar dyslexie via het Steunpunt

Voor leerlingen die niet in aanmerking komen voor een onderzoek via de vergoede zorg maar waarbij er wel een vermoeden bestaat dat er sprake is van dyslexie kunnen aangemeld worden via het Steunpunt voor onderzoek. Dit geldt voor leerlingen in de groepen 7 en 8. Om dyslexie vast te kunnen stellen moeten leerlingen behoren tot de 10% zwakst presterenden op het gebied van technisch lezen van losse woorden en/of spellingvaardigheid (V en Vmin scores). Dit geldt ook voor leerlingen met een boven gemiddeld IQ/ leerpotentieel of hoger. Indien er enkel sprake is van ernstige spellingproblemen (Vmin scores) zal een algemeen taalprobleem en problemen in het executieve functioneren/ gedrag uitgesloten moeten worden.

Tussen de herfstvakantie en de kerstvakantie zullen lb'ers benaderd worden om leerlingen aan te melden. Vervolgens kunnen zij de aanmelding voor onderzoek indienen via het digidossier (formulier Aanmelding voor het Steunpunt lezen en spellen). De volgende bijlagen moeten worden toegevoegd:

- ✓ Toestemming ouders
- ✓ Gezinsvragenlijst
- ✓ Handelingsplannen/groepsplannen. Belangrijke kenmerken intensieve begeleiding bij lees- en of spellingproblemen; individueel of in een kleine groep van max 4 leerlingen, minimaal 3 keer per week 20 minuten of 4 keer 15 minuten voor ten minste twee periodes van 10 tot 12 weken in een periode van een half jaar (Zie voor meer informatie over inhoudelijke kenmerken van de begeleiding bijlage brede vakinhoudelijke richtlijn dyslexie blz 3/3).
- ✓ Meest recente LOVS gegevens van alle vakgebieden (laatste 3 meetmomenten)
- ✓ Uitdraai met leerrendementen van alle vakgebieden (in ieder geval laatste 3 meetmomenten).
- ✓ Beschikbare intelligentiegegevens (NSCCT/WISC). Indien deze niet beschikbaar zijn zal het Steunpunt een test afnemen waarmee de intelligentie/ leerpotentieel in kaart wordt gebracht.
- ✓ Brus en PI-dictee dient afgenomen te worden en meegestuurd te worden.
- ✓ Andere relevante verslagen/ informatie (bv van logopedie).

Door het Steunpunt zal het dossier gescreend worden waarna wordt besloten om wel of niet over te gaan op onderzoek.

Bijlagen

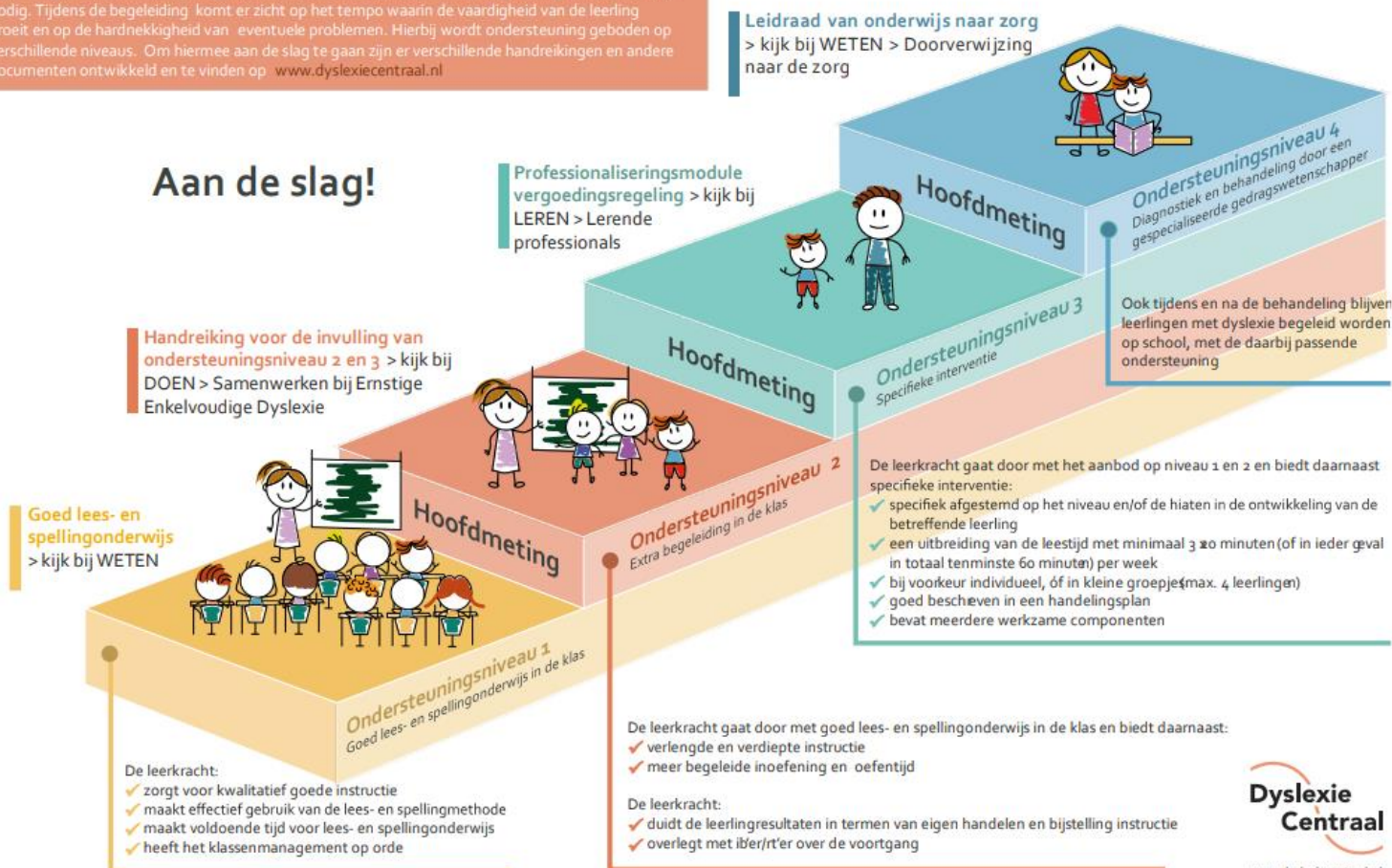
Bijlage 1: Overzicht ondersteuning bij lezen en spellen op school

Ondersteuning bij lezen en spellen op school

Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is intensieve en passende begeleiding in het onderwijs nodig. Tijdens de begeleiding komt er zicht op het tempo waarin de vaardigheid van de leerling groeit en op de hardnekkigheid van eventuele problemen. Hierbij wordt ondersteuning geboden op verschillende niveaus. Om hiermee aan de slag te gaan zijn er verschillende handreikingen en andere documenten ontwikkeld en te vinden op www.dyslexiecentraal.nl

Leidraad van onderwijs naar zorg
> kijk bij WETEN > Doorverwijzing naar de zorg

Aan de slag!

Bijlage 2: signaleringslijst voor kleuters 2.0

Spreeken en luisteren

Naam leerling:	Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:	Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:				
Leeftijd:				
Leerkracht:				
Beheerst het Nederlandse klanksysteem	☐	☐	☐	☐
Spreekt vrijuit	☐	☐	☐	☐
Neemt actief deel aan gesprekken in kleine groepen	☐	☐	☐	☐
Neemt actief deel aan gesprekken in grote groepen	☐	☐	☐	☐
Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht	☐	☐	☐	☐
Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met een ander kind	☐	☐	☐	☐
Vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of meegemaakt heeft	☐	☐	☐	☐
Gebruikt steeds meer verschillende werkwoordvervoegingen	☐	☐	☐	☐
Maaht samengestelde zinnen (omdat, want, maar, ...)	☐	☐	☐	☐
Houdt steeds meer rekening met de mentale staat (gevoelens, gedachten, kennis) van de luisteraar	☐	☐	☐	☐
Gebruikt complexe taalfuncties als redeneren en concluderen	☐	☐	☐	☐
Kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind'-zinnen	☐	☐	☐	☐
Kan een verhaal navertellen	☐	☐	☐	☐
Kan een persoonlijk verhaal vertellen	☐	☐	☐	☐
Stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen: hoeveel, waarmee, welke, wanneer, etc.	☐	☐	☐	☐
Kent en handelt naar de geldende gespreksregels (wachten tot een ander is uitgesproken, oogcontact maken, ...)	☐	☐	☐	☐
Is in staat het taalgebruik non-verbaal te ondersteunen.	☐	☐	☐	☐
Geeft gepast antwoord op vragen van de leerkracht of ander kind	☐	☐	☐	☐
Gaat in op de reacties van de luisteraar	☐	☐	☐	☐
Kan op gepaste wijze de hulp van anderen invoeren	☐	☐	☐	☐
Kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren (Als de zoemer gaat pak je je tas en je jas en ga je bij de deur staan)	☐	☐	☐	☐
Laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback, bijvoorbeeld door te knikken of te antwoorden.	☐	☐	☐	☐
Kan de aandacht richten en gedurende lange tijd vasthouden	☐	☐	☐	☐
Kan belangrijke en minder belangrijke informatie onderscheiden	☐	☐	☐	☐
Luistert naar de mening van anderen	☐	☐	☐	☐

Verhaaloriëntatie en verhaalbegrip

Naam leerling:		Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:		Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:					
Leeftijd:					
Leerkraft:					
Luistert aandachtig wanneer er een verhaal wordt voorgelezen		☐	☐	☐	☐
Geniet zichtbaar van voorleesactiviteiten en (digitale) boeken		☐	☐	☐	☐
Reageert verbaal en/of non-verbaal op de tekst		☐	☐	☐	☐
Sluit met zijn reacties aan bij het verhaal		☐	☐	☐	☐
Kan vooraf voorspellingen doen over het verhaal (door bijvoorbeeld gebruik te maken van de omslag van het boek) of het verdere verloop van het verhaal		☐	☐	☐	☐
Stelt uit zichzelf vragen over de tekst		☐	☐	☐	☐
Imiteert voorleesgedrag (bijvoorbeeld in de leeshoek)		☐	☐	☐	☐
Leest boeken van voor naar achteren, bladzijden van boven naar beneden en regels van links naar rechts		☐	☐	☐	☐
Kan een verhaal naspelen		☐	☐	☐	☐
Kan een voorgelezen verhaal navertellen met gebruik van illustraties		☐	☐	☐	☐
Kan een voorgelezen verhaal navertellen zonder gebruik van illustraties		☐	☐	☐	☐
Niveau zelf een verhaal 'voorlezen' (oplopend van a naar e):					
a weigert		☐	☐	☐	☐
b plaatjes benoemen		☐	☐	☐	☐
c mondelinge taal		☐	☐	☐	☐
d schriftelijke taal (imiteert voorleesgedrag van bijvoorbeeld de leerkraft)		☐	☐	☐	☐
e leest echt		☐	☐	☐	☐

Woordenschat

Naam leerling:	Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:	Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:				
Leeftijd:				
Leerkracht:				
Gebruikt een nieuw geleerd woord in dezelfde situatie	☐	☐	☐	☐
Gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie	☐	☐	☐	☐
Hanteert scherpere betekenisgrenzen (Een gebouw noem je niet altijd een huis, maar kan ook een kasteel, flat, ... zijn)	☐	☐	☐	☐
Kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren	☐	☐	☐	☐
Begrijpt ontkenning	☐	☐	☐	☐
Leidt nieuwe woordbetekenissen af uit verhalen en de context	☐	☐	☐	☐
Is erop gericht om woorden (productief) te gebruiken	☐	☐	☐	☐
Maakt onderscheid tussen betekenisaspecten van woorden	☐	☐	☐	☐

Functioneel schrijven en lezen

Naam leerling:	Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:	Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:				
Leeftijd:				
Leerkracht:				
Weet dat de leerkracht de tekst niet kan voorlezen als de letters bedekt zijn	☐	☐	☐	☐
Begrijpt picto- en/of logogrammen	☐	☐	☐	☐
Leest eigen naam	☐	☐	☐	☐
Schrijft (stukje van) eigen naam	☐	☐	☐	☐
Schrijft zelf (niveau oplopend van a naar e): ²⁾				
a tekeningetjes	☐	☐	☐	☐
b krabbels	☐	☐	☐	☐
c reeksen letterachtige vormen of letters	☐	☐	☐	☐
d herkenbare klank-letterkoppelingen waarbij één of meer letters staan voor een heel woord	☐	☐	☐	☐
e woord correct zoals het klinkt	☐	☐	☐	☐
'Schrijft' uit zichzelf om te communiceren (bijvoorbeeld briefjes, lijstjes en verhaaltjes)	☐	☐	☐	☐
'Leest' zelfstandig prentenboeken en eigen en andermans teksten	☐	☐	☐	☐
Vraagt de leerkracht om iets op te schrijven	☐	☐	☐	☐
Is graag actief bezig in de lees-/schrijfhoek met lezen en schrijven	☐	☐	☐	☐
Is nieuwsgierig naar lezen en schrijven en stelt daar vragen over	☐	☐	☐	☐

Taalbewustzijn en alfabetisch principe

Naam leerling:		Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:		Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:					
Leeftijd:					
Leerkraft:					
Experimenteert met rijm		☐	☐	☐	☐
Kan woorden in zinnen onderscheiden		☐	☐	☐	☐
Kan woorden in klankgroepen verdelen		☐	☐	☐	☐
Kan de beginklank van een woord losmaken van de rest van het woord ²⁾				☐	☐
Kan drieklanken (mkm) auditief analyseren				☐	☐
Kan drieklankwoorden (mkm) auditief synthetiseren ³⁾				☐	☐
Kan letters correct benoemen ⁴⁾				☐	☐
Doet mee aan woord-/klankspelletjes		☐	☐	☐	☐

Specifieke risicofactoren

Naam leerling:		Groep 1		Groep 2	
Geboortedatum:		Januari	Juni	Januari	Juni
Datum:					
Leeftijd:					
Leerkraft:					
Dyslexie in de familie		O ja / O nee			
Vertraagde spraak-/taalontwikkeling		O ja / O nee			
Thuis wordt niet veel (voor)gelezen		O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee
Onvoldoende beheersing van het Nederlands als gevolg van meertaligheid		O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee
Gehoörproblemen		O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee
Logopedie i.v.m. spraak-/ taalproblemen		O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee	O ja / O nee
Problemen met het snel kunnen ophalen van informatie (benoemsnelheid) ²⁾				O ja / O nee	O ja / O nee

Bron: Protocol preventie van leesproblemen groep 1 en 2 – Expertisecentrum Nederlands